

BİR İŞARETİN YETER

KILAVUZ
1

Teknik İşaret Dili Repertuarının (TİDR) Geliştirilmesi

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Kapsam

Bu belgede 'teknik işaret dili repertuarının geliştirilmesi' (TİDR) olarak anılacak olan süreç aşağıdaki adımları ve yaklaşımları içermektedir.

Tanımlar

Alanda çalışan kişiler (ekip): TİDR'nin geliştirileceği iş alanında 'iş başı tecrübesi' olan S/ sağır ve/veya işitme engelli kişiler.

Dilbilimci: Belirlenen işaret dilinde C2 düzeyinde yeterliliğe (ortak Avrupa dil referans çerçevesi- ana dil düzeyi) sahip Sağır işaret dili uzmanı.

Teknik işaret dili repertuarı: Bir profesyonelin önceden belirlenmiş bir çalışma ortamında belirli bir görevi ifa ederken kullanabileceği araçlar, makineler, cihazlar, teknik işlemler vb. için işaret dili eşdeğerlerini kapsar.

Süreç: Bu kılavuzunda repertuarın geliştirilmesi sürecini kapsar.

Mühendisler: Proje kapsamında ele alınacak elemanların listesini hazırlayan ve yeniden yazılacak ve kullanılacak teknik dildeki yazılı taslak girdiyi hazırlayan işiten uzmanlarından (makine mühendisleri) oluşan ekip.

Nihai kullanıcılar (alıcılar): Alanda çalışan, çalışma potansiyeli, isteği olan veya alana yeni başlayan S/sağır ve işitme engelli bireyleri kapsar; nihai kullanıcılar ayrıca sözü edilen işaret dilinin tüm kullanıcılarını da kapsayabilir (işaret dili topluluğu)

Projenin nihai çıktısı: TİDR'nin nihai kullanıcılarla paylaşıldığı bir uygulama ve web sitesi. (Projenin birçok başka çıktısı bulunsa da bu kılavuz kapsamında atıfta bulunulan çıktıdır.)

Bir TİDR' geliştirilmesi gereksinimi iki farklı durumda ortaya çıkar

A. Alanda çalışanların kendi aralarında iletişim kurmaları için gerekli olan teknik elemanları tanımlayacak işaretler mevcut değildir: İş süreçlerinde, teknik beceri ve bilgi birikimi gerektiren iş yerlerinde çalışan Sağır ve işitme engellilerin işlerini yapmakta kullandıkları ya da doğrudan üzerinde işlerini uyguladıkları bileşenlerin, parçaların, elemanların vb. sözü edilen işaret dilinde karşılığı olmadığı durumlarda iletişim sorunlarıyla karşılaşabilmektedir. Profesyonel ortamlardaki çoğu kurum-içi ve diğer eğitimler, işiten bireyler için tasarlanmıştır; profesyonel etkileşim ise konuşma dili aracılığıyla yürütülür; ayrıca çoğu durumda S/sağır ve işitme engelli bireyler için erişilebilir eğitim bulunmamaktadır. Sonuç olarak, bu kişiler işi profesyonel bir şekilde icra etmek için teknik düzeyde bağlamsal bilgiye sahip olmayabilirler; bu durum, iş kalitesini olumsuz yönde etkiler. Ayrıca, bir Sağır ve işitme engelli sözü edilen türde bir iş ortamında profesyonel gelişimini gerçekleştiremez. Bu gibi durumlarda, söz konusu gruplara meslektaşlarıyla aynı fırsatların verilmesi zorunlu hale gelir; bu fırsat da ancak grup içinde ve işiten meslektaşlarla net bir iletişim akışı sağlanırsa mümkün olacaktır.

B. Geliştirilecek repertuardaki öğeler için belirli işaret dili eşdeğerleri mevcuttur, ancak bunların kullanımı ya yaygın değildir ya da işaretler yaygın olarak bilinmemektedir: Çoğu durumda, belirli bir iş ortamında çalışan Sağır ve işitme engelli işi ile ilgili bir dizi işaret geliştirmiştir. Doğal olarak gelişen bu repertuarın sürdürülebilir olması için bu işaretleri tespit etmek ve benzer alanlarda çalışanlara aktarabilecekleri bir sistem oluşturmak gerekir. Böylelikle, sadece profesyonel iletişimde verimliliği artırmakla kalmaz, aynı zamanda teknik işaret dili kelime dağarcığının geliştirilmesine de yardımcı olunur.

Takım üyeleri:

Takım üyeleri süreci tasarlayacak ve yürütecek aktörler oldukları için bu kişilerin nitelikleri çok önemlidir. Sözü edilen kişiler aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır:

- Alanda çalışan profesyonelleri temsil edebilecek niteliklere sahip olmak
- Taslak repertuvar hazırlamak için önceden belirlenmiş bir dizi kural ve adım aracılığıyla profesyonel bir dilbilimci tarafından yönlendirilebilir olmak
- Süreç boyunca yönlendirilmeye ve eşgüdümlü çalışmaya açık olmak.

Ekip seçimi:

Ekibin alanda çalışan, işaret dili girdisi üretebilecek kişilerden oluşması gerekir. Aşağıdaki kriterler, ekibin süreç boyunca mümkün olan en iyi ve en kapsamlı girdiyi oluşturmasını temin eder.

1. Demografik dağılım ekibin seçiminde birincil faktör olmalıdır. Farklı profillere sahip insanlar (yaş, cinsiyet, eğitim vb.) temsil edilmelidir.
2. Dilbilimci, iletişimsel bir ortamda, ekip üyelerini dil becerileri ve profilleri (işaret dilini yeterli düzeyde kullanmaları) açısından bir ön taramadan geçirmelidir.
3. Ekip üyeleri gönüllü olmalıdır.
4. Ekip üyeleri sürece etkin bir şekilde katkıda bulunacak teknik kaynaklara (bilgisayar, ekran, internet vb.) ve zamana sahip olmalıdır.
5. Tüm katılımcıların aynı doğrultuda hareket etmesini sağlamak adına ekibe süreç, amaç, sürecin adımları ve çıktılar kendilerine ayrıntılı olarak açıklanmalıdır.

Dilbilimciler için yönerge:

1. Dilbilimci, işiten mühendisler tarafından sağlanan önceden belirlenmiş bir "kavram listesi" ile çalışır; - gerekli olduğu durumlarda - ekipten sağlanan girdilerle listeler genişletebilir.
2. Dilbilimci, ekipten gelen yerleşik ve kabul edilen terminoloji girdisini belirlemeli ve tanımlamalıdır (ekipten terminoloji çekme),
3. Dilbilimci, tek bir ögeyi, parçayı vb. belirtmek için birden fazla işaretin geliştirildiği durumlarda arabuluculuk yapmalıdır. Dilbilimci tarafından gerçekleştirilen uzlaşma sağlama faaliyeti, dilbilimsel ve işlevsel olarak en uygun seçeneğin seçilmesiyle sonuçlanmalıdır.

Dilbilimciye (ve Takıma) Verilecek Destek Materyaller:

Yukarıda ayrıntıları verilen düzenlemede, dilbilimci aynı zamanda (bir bakıma) bir takım eğitmeni olarak da görev icra ettiğinden, bu uzman, görevi yerine getirmek için donatılmalı ve kendisine yardım edilmelidir. Bu bağlamda, aşağıdakiler konular önem taşımaktadır:

- Dilbilimciye standart makine elemanları listesi ve bu elemanların açıklamaları (sade ve erişilebilir bir dilde hazırlanarak diğer kaynaklar ile birlikte) sunulmalıdır (Dilbilimcinin bir mühendis olmadığı ve bu profesyonelin aynı zamanda Sağır topluluğunun bir üyesi olduğu göz önünde bulundurulmalıdır).
- Erişilebilir kaynaklar ile dilbilimcinin ekiple paylaşılacak bilgileri içselleştirmesine/ erişimine zemin hazırlanmamışsa, dilbilimci ve mühendisler, alanında ve projede uzman bir işaret dili çevirmeni yardımıyla iletişim kurarak dilbilimcinin bu bilgilere ulaşması/ içselleştirmesi sağlamalıdır.
- Dilbilimciye, terminoloji hazırlama ve terminoloji geliştirme süreçlerini kolaylaştırmak için görsel kaynaklar da verilmelidir. Teknik veya diğer görsel çizim türlerinin sağlanması önemlidir. Terminoloji ve girdi geliştirme faaliyetleri, yalnızca yazılı materyalin kullanımıyla gerçekleştirilemez.

Süreç boyunca dilbilimciler tarafından gözetilecek kurallar:

- Makine elemanı için belirlenen işaret, söz konusu işaret dilinde (dil düzeyinde) doğal bir işarettir ve ulusal düzeyde kullanıcılar tarafından benimsenebilir.
- Takım tarafından herhangi bir sorun yaşanmadan halihazırda kullanılan işaretin repertuvara eklenmesi gerekir.
- Diğer işaret dillerinde söz konusu makine elemanları için oluşturulan işaret dili seçenekleri güvenilir ve etkili bir kaynak olarak görülebilir; bu nedenle, dilbilimcinin bu işaretleri diğer işaret dillerinde de araştırması önemlidir.
- Ekip, en yaygın ve kabul edilebilir seçeneğin belirlenip kabul görmesi için, dilbilimci tarafından daha küçük çalışma gruplarına ayrılmalıdır.
- Dilbilimci geliştirilen işaretlerin (hem yapısal hem de bağlamsal düzeyde) daha geniş Sağır topluluğu tarafından kabul edilebilir olmasına dikkat etmelidir. Dilbilimci, proje grubu içindeki diğer Sağır topluluk temsilcileriyle ekip çalışmalarını koordine etmelidir.
- Dilbilimci, projenin nihai çıktısında (bilgiye ulaşılacak uygulama ve web sitesi) yer alacak tüm işaret dili ve diğer materyallerin (parmak abecesi, görsel destek materyalleri, yazılı bilgiler vb.) tamamlayıcı olduğunu ve ayrıca nihai kullanıcılar için erişilebilir olduğunu teyit etmelidir.

TİDR'nın geliştirilmesinde dilbilimci tarafından dikkat edilecek hususlar:

1. Etkili ve doğru iletişimi sağlamak için birden fazla kaynak kullanmak:

Dilbilimcinin girdi oluşturma sürecinde üç başvuru kaynağı vardır: a) öğeye veya kavrama işaret etmek için kullanılan görsel destek, b) öğenin veya kavramın parmak abecesi ile yazımı, c) öğenin işlevi veya kavram hakkında girdi oluşturan sade dilde yazılmış metin.

Dilbilimci, sürecin hangi iletişim kanalı (çevrimiçi, yüz yüze, Skype, Zoom vb.) üzerinden ve ne tür bir iletişim akışı (odak grup çalışması, yarı yapılandırılmış soru/cevap vb.) üzerinden yürütülmesi gerektiğine karar vermeli ve ayrıca bu kaynakların gerekli girdiyi sağlamak için en iyi şekilde nasıl kullanılacağını belirlemelidir.

Dilbilimcinin kullanabileceği seçeneklerden bazıları şunlardır:

- Dilbilimci parmakla abecesi ile elemanı sunduğunda, ekip söz konusu öğeyi tanımlayabilir ve oybirliğiyle tek bir işaret dili eşdeğeri belirleyebilirse, yazılı ve görsel araçların kullanımı gerekmez. Böylesi bir durumda makine elemanının iyi bilindiği ve işaret dili eşdeğerinin verimli bir şekilde belirlendiği tespit edilmiş olacaktır.
- Ekip, makine elemanının işaret dilinde bir eşdeğerini belirleyemezse veya bu bağlamda birden fazla seçenek mevcutsa, dilbilimci başka yollara başvurabilir:
- En fazla çağrışıma sebep olacak işaretleri ortaya çıkarmak için sağlanan görsel destekleri kullanmak ve bunları ekiple istişare etmek
- Ekibin daha etkili bir şekilde düşünmesine olanak tanımak için işaretin eşdeğerlerini diğer işaret dillerinde de göstermek
- İşlevsel bir eşdeğer geliştirmek için sade dille yazılmış metni işlevsel bir açıklama ile sunmak ve çağrışımsal bir anlama sahip olan bir işaret geliştirmek için ekiple birlikte çalışmak.

2. Dilbilimci, uzmanlaştığı alan nedeniyle, diğer ekip üyelerinden daha geniş bir kelime dağarcığına sahiptir. Bu uzman teknik terminolojinin geliştirilmesi konusunda da bilgilidir. Bu nedenle, aşağıdaki konular dilbilimcinin uzmanlık alanına girmektedir:

- Geliştirilen işaretin diğer teknik işaretlerle örtüşmemesi (terim özerkliği)
- İşaretin kolaylıkla ayırt edilebilir olması
- “Kelimenin” aksine terminolojinin spesifik (belirgin) bir anlam barındırması
- Terimin iletişimde kullanılmak üzere genişletilebilir olması
- Terim geliştirmede, üstsel bir sınıflandırma (söz konusu öge bir makine, makine elemanı, alet vb. ise) de ele alınmalıdır. Gerektiğinde üstsel terimler (sınıflandırma) de tanımlanmalı ve terminoloji dağarcığına eklenmelidir.

- Yeni bir terim oluşturma süreci genellikle şu adımları içerir:
- Terim oluşturma teklifi
- Terimi doğrulama
- Terime geçerlilik kazandırma
- Terimi kullanıma açma
- Geliştirilen terminoloji ve söylemin nihai kullanıcıların amaçlarına hizmet edip etmediğinin görülmesi ve durumun teyit edilmesi gerekir; ayrıca, geliştirilen terimin projenin ve işverenlerin amaçlarına ve ekibin çalışma döngüsüne hizmet etmesi gerekmektedir.